

*Маргарита Калинич,  
студентка 5 курсу магістратури  
факультету історії та міжнародних відносин  
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

## **ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЛЕЙБОРИСТСЬКОГО УРЯДУ ТОНІ БЛЕРА У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (1997-2007 рр.)**

*У статті розглянуто зовнішньополітичні аспекти «нового лейборизму» урядів Тоні Блера в період його перебування на посаді з 1997 до 2007 року. На основі аналізу зовнішньополітичної доктрини нових лейбористів виявлено основні риси та характеристики блерівської моделі зовнішньої політики Великої Британії, яка реалізовувалася протягом десятиріччя.*

**Ключові слова:** *новий лейборизм, зовнішньополітична доктрина, "особливі відносини", євроінтеграція, ЄС, НАТО.*

*The paper considers the foreign policy aspects of the «new Labor» government of Tony Blair during his tenure from 1997 to 2007. On the basis of the analysis of the foreign policy doctrine of the new Labor Party, the main features and characteristics of the Blair model of foreign policy of the United Kingdom, which was implemented during the decade, were discovered.*

**Key words:** *new labourizm, foreign policy doctrine, "special relations", eurointegration, EU, NATO.*

Перемога лейбористів на чолі з Т. Блером на загальних виборах у травні 1997 року означала, що ця партія і вершитиме європейську політику Лондона. Питання спільної зовнішньої політики, політики безпеки й оборони тощо залишалися для лейбористів особливо пріоритетними в державному регулюванні [1].

Зовнішньополітична доктрина "нових лейбористів" створювалася в нових умовах світового порядку, що склався після закінчення холодної війни. Під час її розроблення лейбористи повинні були враховувати якісні зміни у світі, пов'язані з посиленням ролі США, процесом глобалізації, наслідками краху соціалістичного табору й розпаду СРСР, посиленням темпів і якості інтеграційних процесів у Європі, появою проблеми глобального тероризму. Водночас зовнішньополітична стратегія Т. Блера нерозривно пов'язана й багато в чому обумовлена тією моделлю розвитку суспільства, що відстоює "третій шлях" [2-4]. Інноваційні аспекти зовнішньої політики урядів Блера поєднувалися з її традиційними засадами, що склалися історично, але також були піддані модернізації.

Традиційну основу зовнішньополітичної доктрини "нових лейбористів" становлять такі атрибути британської державності, як:

- "особливі відносини" із США;
- місце Великої Британії в Єдиній Європі;
- участь у "великій вісімці" й провідних угрупованнях Заходу (НАТО та ЄС);
- володіння ядерним потенціалом;
- постійне членство в Раді Безпеки ООН;
- солідний вплив у своїх колишніх колоніях [5].

Про традиційні засади написано достатньо багато, тому детальніше проаналізуємо інноваційні аспекти зовнішньополітичної стратегії нових лейбористів, а також наголосимо на певних інституціональних сторонах формування зовнішньої політики Лондона, які нерідко недооцінюються або розглядаються окремо від ідейного підґрунтя [6].

Для Т. Блера "третій шлях" являє собою спробу внести реалістичний сенс в інтерпретацію сучасного світу, який бачиться таким, що постав на руїнах традиційної для ХХ століття боротьби між капіталізмом і соціалізмом [7].

"Третій шлях", на думку Тоні Блера, ґрунтується на основних цінностях, якими керуються вже понад століття прогресивні політики: на демократії, свободі, справедливості та інтернаціоналізмі.

У достатньо розпливчастих термінах "третій шлях" покликаний сприяти динамічній економіці, заснованій на знаннях, які використовують, щоб примусити ринкову економіку служити інтересам суспільства; сильному громадянському суспільству; базованому на партнерстві та децентралізації, сучасному управлінню, зовнішній політиці, заснованій на міжнародному співробітництві [8]. Однак певний час практичний вигляд зовнішньої політики "третього шляху" залишався незрозумілим.

У цьому контексті можна визначити набір ідей та цінностей, які (в ідеалі) являють собою основні елементи "третього шляху", а саме: модернізацію управління, відповідальність, ліберальний інтернаціоналізм і пріоритет прав людини.

Невід'ємною частиною зусиль нових лейбористів із просування стратегії "третього шляху" є ідея структурної модернізації британської політики. Як стверджував Т. Блер, в епоху прискорення глобалізації Велика Британія потребує сучасного підходу до управління зовнішніми справами, а саме – співробітництва та координації міністерств і відомств. Зокрема це стосується подолання усталеної бюрократичної практики, що базується на ототоженні зовнішньої політики та діяльності міністерства закордонних справ. У спробі змінити те, що розцінювалося як досить консервативний

інтелектуальний клімат у міністерстві закордонних справ, проведення зовнішньої політики новими лейбористами характеризується незвичайною для цього відомства відкритістю та прозорістю.

Ініціативи в цьому контексті включали ведення діалогу з відомими неурядовими організаціями, що працюють у сфері захисту прав людини, такими, як "Міжнародна амністія" та "Врятуйте дітей", підтримку створення відверто радикального за ідеями Центру зовнішньої політики; залучення до експертизи фахівців високого рівня поза межами профільного міністерства, публікації щорічної доповіді про політику в галузі прав людини. У свою чергу Міністерство оборони намагається досягти "широкого консенсусу" з оборонної політики через видання "Strategic Defence Review", а також фінансування діяльності Центру оборонних досліджень.

Однією з фундаментальних засад міжнародної стратегії нових лейбористів є тлумачення принципу невтручання у внутрішні справи країн. "Жодна держава, – заявив у квітні 1999 р. Тоні Блер, – не повинна вважати, що вона має право змінювати політичну систему іншої або захоплювати підривну діяльність, або захоплювати частину території, на яку, як вона вважає, може претендувати" [9].

Разом із тим формулюється теза про незастосування принципу невтручання в деяких "важливих відносинах", серед яких згадуються акти геноциду, гноблення, які породжують масовані потоки біженців, дестабілізують положення в сусідніх країнах і навіть правління режимів меншості, що не користується легітимністю. Усі ці випадки пропонується вважати загрозою міжнародному миру й безпеці, отже, у цих випадках втручання іззовні має право бути. З урахуванням таких ідей пропонується переглянути

процедуру прийняття рішень в ООН, особливо в Раді Безпеки.

Найважливішим положенням доктрини "нових лейбористів" в області зовнішньої політики є активізація діяльності в рамках цієї організації з одночасною вимогою її кардинальної модернізації. Ключовою з пропонованих реформ є зміна процедури прийняття рішень у Раді Безпеки. Суть позиції Лондона полягає в скасуванні права "вето" й ухвалення рішення більшістю голосів.

Зазначене вище не завадило Т. Блеру залишитися не тільки прихильником "особливих відносин", але й послідовно прагнути до посилення ролі США в міжнародних справах. Він один із тих західних діячів, які відкрито заявили про те, що США можуть діяти там, де вважають потрібним своє втручання.

Згідно з партійною традицією інтернаціоналізму, нові лейбористи були зацікавлені в подоланні ізоляціоністських тенденцій останніх 20-ти років, особливо щодо континентальної Європи. У промові, присвяченій новій місії міністерства закордонних справ, керівник цього відомства Робін Кук наголосив на потребі стратегії, яка б, з одного боку, сприяла виконанню завдань внутрішньої політики, а з іншого – створювала привабливий імідж Великої Британії [10]. Країна повинна стати ключовим гравцем у вирішенні транснаціональних проблем, таких, як навколишнє середовище, наркотики, тероризм, злочинність, права людини та сталий розвиток. При цьому Лондону слід робити акцент на співпраці з іншими країнами, а не на протистоянні з ними. Р. Кук неодноразово заявляв, що "лейбористський уряд зробить права людини серцевиною його зовнішньої політики" [11].

Аналогічним чином Т. Блер дав чітко зрозуміти, що принцип суверенітету більше не повинен надавати державам-ізолятам можливість приховувати від міжнародного контролю та розслідування злочини у сфері прав людини [12]. Уряд нових лейбористів вважав, що стандарти, закріплені в 1948 році в Загальній декларації прав людини та інших документах, є універсальними [13]. Така точка зору знайшла своє відображення в ряді ініціатив, включаючи створення Фонду прав людини, надання підтримки (у тому числі через британські спецслужби) діяльності Міжнародного кримінального суду та міжнародним трибуналам з військових злочинів у колишній Югославії та Руанді, а також у відмові від постачання зброї режимам, які нехтують правами своїх громадян. Незважаючи на деякі серйозні проблеми, протягом перших двох років перебування при владі нові лейбористи активно долучилися до розробки різних аспектів проблеми захисту прав людини.

Звичайно, це був не перший британський уряд, який спробував поставити права людини в ряд першочергових завдань дипломатії (наприклад, уряд Каллагана в 1976-1979 роках). Крім того, ніхто інший, як попередній міністр-консерватор Д. Герд уперше створив спеціальний відділ з прав людини в міністерстві закордонних справ. Інновація нових лейбористів полягає в тому, що вони не просто зазначили чіткий моральний обов'язок щодо надання допомоги найбіднішим представникам людства, вони також підкреслили, що така діяльність відповідає національним інтересам. Таким чином, уряд Т. Блера дав зрозуміти необхідність осмислення та врахування в практичній політиці зв'язку між зростанням зовнішньої заборгованості країн "третього світу", масовими злиднями та спіраллю

насильницьких конфліктів, які супроводжуються порушенням прав мільйонів людей.

Найважливішим положенням зовнішньополітичної стратегії "нових лейбористів", яке принципово відрізняє її від політики "торі", є новий підхід до питань європейської інтеграції. Не відмовляючись від явного атлантизму, що був завжди характерний для зовнішньої політики країни в другій половині ХХ сторіччя, лейбористи проголошують європейську політику пріоритетним напрямом, активізують участь в інтеграційних процесах, розробляють свою модель розвитку Європейського Союзу, чітко визначають роль і місце Великобританії в цих процесах. Саме кардинальний поворот у бік Європи, багато в чому визначив перемогу лейбористів на виборах 1 травня 1997 р. та 7 червня 2001 р. Програмні обіцянки підсилити свою присутність у Європі, активно включитися в процеси європейської інтеграції були схвально прийняті тими фінансовими й промисловими колами країни, які орієнтувалися на Європу [14].

Політика уряду Т. Блера щодо Європи повністю відповідала сутності "третього шляху", сформульованого міністром торгівлі й промисловості С. Байерсом: "Це практична, прагматична політика, що служить національним інтересам" [15]. У цьому плані передбачається специфічна модель реформування ЄС, відповідно до саме національних інтересів Великої Британії. Важливою рисою підходу до реформування Європейського Союзу в рамках цієї моделі повинно було стати відстоювання необхідності не тільки проголошувати "європейські політичні цінності, але й захищати ці цінності, коли їм загрожує небезпека" [15].

У вказаному контексті Лондон мав намір активно впливати на становлення Спільної зовнішньої політики й політики безпеки ЄС з метою гармонізувати співробітництво

ЄС і НАТО, що відповідало б ще одній стратегічній меті Великої Британії щодо Євросоюзу – налагодити його тісніше співробітництво з США.

Британська модель реформування ЄС акцентувала питання пом'якшення централізації цієї організації, повернення "головного фокусу" прийняття рішень на національний рівень. Як вважають експерти, британська модель реформування Євросоюзу спрямована на те, щоб дозволити поєднати зростання впливу ЄС у світі як самостійного геополітичного полюса з дбайливим ставленням до національної самобутності всіх учасників Спільноти. Об'єктивно такий підхід, як зазначають аналітики, впливаючи на темпи євроінтеграції, все ж таки гарантує її перспективи.

Таким чином, аналіз зовнішньополітичної доктрини лейбористського уряду Т. Блера дозволяє зробити кілька висновків:

- зовнішньополітична доктрина "нових лейбористів" певною мірою прагматична, вона ґрунтується на новій концептуальній основі лейбористської партії – ідеї "третього шляху";

- згадана доктрина – це результат модернізації зовнішньої політики Об'єднаного Королівства відповідно до реалій сьогодення й перспектив світового розвитку в ХХІ столітті, а з іншого боку, вона повністю відповідає національним інтересам країни;

- доктрина більшою мірою розгорнута до Європи, але в той же час не шкодить концепції атлантизму. Останнє ставить навіть діючий сьогодні уряд, який продовжує впроваджувати ідеї блеризму, в непросту ситуацію при вирішенні конкретних завдань, спричиняє певну подвійність, а інколи навіть ставить під сумнів послідовність у формуванні



підходів та дій щодо таких проблем, як доля Єдиної Європи, проблеми європейської безпеки;

- лейбористи при всій суперечливості своїх підходів чітко визначили як головне завдання – вести активнішу зовнішню політику, розширивши зони своїх інтересів, здійснювати лобювання економічних інтересів англійського капіталу, усталити свої позиції та свій вплив на всі аспекти актуальних проблем світового розвитку.

Крім того, після подій 11 вересня 2001 року зовнішньополітична доктрина була доповнена детально розробленою стратегією боротьби з міжнародним тероризмом.

Таким чином, з приходом до влади представників “нового лейборизму” на чолі з Т. Блером відбулася певна трансформація зовнішньої політики Великобританії. Т. Блер почав більш лояльно ставитися до відносин з ЄС та намагався подати свою політику у вигідному світлі, адже, по суті, проголошуючи врівноваження європейського та американського напрямів, “особливі відносини” із США переважали над відносинами з ЄС за пріоритетністю.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Неприцький О.А. Велика Британія та європейська інтеграція (90-ті рр. ХХ ст.) .) / Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.02; Вінницький державний педагогічний ун-т. – Вінниця, 2003.

2. Андрукевич Я.О. Визначальні риси зовнішньополітичної концепції «нового лейборизму» Тоні Блера // Актуальні питання історії та культури України. Україна і світ: збірник матеріалів четвертої регіональної наукової конференції – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Вип. 3. – С. 170-174.

3. Валуев А.В. Основные итоги внешней политики правительств «новых» лейбористов в Великобритании. – Режим доступа: <http://www.politex.info/content/view/773/30/>.
4. Черинько І. Європейський Союз у зовнішній політиці лейбористського уряду Великої Британії: уроки для України. – Режим доступу до статті : <http://www.viche.info/journal/1514/>.
5. Кузьмичева Л.О. Великобритания и европейская интеграция: подход британских лейбористов. – Режим доступа: <http://cheloveknauka.com/velikobritaniya-i-evropeyskaya-integratsiya-podhod-britanskih-leyboristov>.
6. Ямпольская Л.Н. Великобритания после парламентских выборов 1997 г. – Режим доступа: <http://www.proza.ru/2010/05/09/893>.
7. Куликов А.А. Внешняя политика Великобритании: основные итоги (1997-2009). – Режим доступа: [www.ieras.ru/pub/bulleten/250.doc](http://www.ieras.ru/pub/bulleten/250.doc).
8. Ломакин В.К. Внешнеэкономическая политика Британии: [моногр.]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 287с.
9. Пик С.М. США – Велика Британія : «особливі відносини» [Текст] / С.М. Пик – К.: Знання, 2010. – 283с.
10. Белкин С.В. «Новый лейборизм» в традиционной политической культуре Великобритании. – Режим доступа: <http://window.edu.ru/resource/911/39911/files/u142.pdf>.
11. Касымов И.В. Проблемы евроинтеграции в политической концепции «нового лейборизма». – Режим доступа: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/pravo/2009/01/2009-01-44.pdf>.
12. Сулопарова Е.А. Великобритания: реформы и модернизация. – Режим доступа: <http://elibrary.az/docs/jurnal-08/290j.htm>.

13. Громько А.А. «Третий путь» – что дальше? – Режим доступа: [http://www.ieras.ru/gromyko\\_ar23.1.htm](http://www.ieras.ru/gromyko_ar23.1.htm).
14. Рудько С.О. Зовнішня політика країн Західної Європи в постбіполярний період: навчально-методичний посібник з курсу. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – 412 с.
15. Хмуляк М. Європейська політика Т. Блера через призму «особливих відносин» із США. – Режим доступу до статті: [http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya\\_108\\_2011.pdf](http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_108_2011.pdf).

#### REFERENCES

1. Neprytskyi, O. A. (2003) Velyka Brytaniia ta yevropeiska intehratsiia (90-ti rr. KhKh st.) [Great Britain and European integration (90th years of the twentieth century)].
2. Andrukevych, Ya. O. (2013) Vyznachalni rysy zovnishnopolitychnoi kontseptsii «novoho leiboryzmu» Toni Blera [Definitive features of the foreign policy concept of "New Labor Market" by Tony Blair].
3. Valuev, A. V. Osnovnye ytohy vneshnei polytyky pravytelstv «novykh» leiborystov v Velykobrytanyu [Main results of the foreign policy of the governments of the "new" Labor Party in the UK]. Retrieved from: <http://www.politex.info/content/view/773/30/>.
4. Cherinko, I. Yevropeyskyi Soiuz u zovnishnii politytsi leiborystskoho uriadu Velykoi Brytanii: uroky dlia Ukrainy [European Union in Foreign Policy of the Labor Government of Great Britain: Lessons for Ukraine]. Retrieved from: <http://www.viche.info/journal/1514/>.
5. Kuzmycheva, L. O. Velykobrytaniia y evropeiskaia yntehratsiia: podkhod brytanskykh leiborystov [Great Britain

and European integration: the approach of British Labor]. Retrieved from: <http://cheloveknauka.com/velikobritaniya-i-evropeyskaya-integratsiya-podhod-britanskih-leyboristov>.

6. Yampolskaia, L. N. Velykobrytaniya posle parlamentskykh vyborov 1997 h. [Great Britain after the 1997 parliamentary elections]. Retrieved from: <http://www.proza.ru/2010/05/09/893>.

7. Kulykov, A.A. Vneshniaia polytyka Velykobrytanyy: osnovnye ytohy (1997-2009) [UKs foreign policy: main results (1997-2009)]. Retrieved from: [www.ieras.ru/pub/bulleten/250.doc](http://www.ieras.ru/pub/bulleten/250.doc).

8. Lomakyn, V. K. (2004) Vneshneekonomycheskaia polytyka Brytanyy [Foreign Economic Policy of Britain].

9. Pyk, S.M. (2010) SShA – Velyka Brytaniia : «osoblyvi vidnosyny» [USA - UK: "special relationship"].

10. Belkyn, S. V. «Novyi leiboryzm» v tradytsyonnoi polytycheskoi kulture Velykobrytanyy ["New Leiborizm" in the traditional political culture of Great Britain]. Retrieved from: <http://window.edu.ru/resource/911/39911/files/u142.pdf>.

11. Kasymov, Y. V. Problemy evroyntehratsyy v polytycheskoi kontseptsyy «novoho leiboryzma» [Problemy evroyntehratsyy v polytycheskoi kontseptsyy «novoho leiboryzma»]. Retrieved from: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/pravo/2009/01/2009-01-44.pdf>.

12. Susloparova, E. A. Velykobrytaniya: reformy i modernyzatsiya [Great Britain: Reforms and Modernization]. Retrieved from: <http://elibrary.az/docs/jurnal-08/290j.htm>.

13. Hromyko, A. A. «Tretiy put» – chto dalshe? ["The Third Way" - what's next?]. Retrieved from: [http://www.ieras.ru/gromyko\\_ar23.1.htm](http://www.ieras.ru/gromyko_ar23.1.htm).

14. Rudko, S.O. (2012) Zovnishnia polityka krain Zakhidnoi Yevropy v postbipoliarnyi period [Foreign policy of Western European countries in the post-bipolar period].

15. Khmuliak, M. Yevropeiska polityka T. Blera cherez pryzmu «osoblyvykh vidnosyn» iz SShA [T. Blair's European policy through the prism of "special relations" with the United States]. Retrieved from: [http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya\\_108\\_2011.pdf](http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_108_2011.pdf).